

سیمای رسول خدا ﷺ

در آیینه وحی

دروس تفسیر موضوعی حج و اسلام و المسلمین شیخ کاظم صدیقی

گردآوری و تحقیق: علی فاطمی اعلا

www.ketab.ir

عنوان کتاب: سیمای رسول خدا ﷺ در آیینته وحی

گردآوری و تحقیق: علی فاطمی اعلا

ویراستار: محمود سوری

ناشر: کتاب جمران

طراح جلد: وحید یعقوبلو

نوبت چاپ: اول / تابستان ۱۴۰۳

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

بازرگانی کتاب جمران: ۰۹۱۹۲۵۵۲۰۳۰

مدیریت بازرگانی: ۰۹۱۲۱۵۱۸۱۴۹

www.ketab.ir

سرشناسه: صدیقی، کاظم، ۱۳۳۲ -

عنوان و نام پدیدآور: سیمای رسول خدا صلی الله علیه و آله در آیینته وحی: دروس تفسیر موضوعی حجت الاسلام والمسلمین شیخ کاظم صدیقی [تحقیق] علی فاطمی اعلا؛ ویراستار محمود سوری.

مشخصات نشر: قم: مسجد مقدس جمران، کتاب جمران، ۱۴۰۳.

مشخصات ظاهری: ۲۳۰ ص.؛ ۱۴/۵ × ۲۷/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۷۳-۹۴۶-۵

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه.

عنوان دیگر: دروس تفسیر موضوعی حجت الاسلام والمسلمین شیخ کاظم صدیقی.

موضوع: محمد ﷺ، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. -- در قرآن

موضوع: Muhammad, Prophet -- In the Quran

موضوع: تفاسیر شیعه -- قرن ۱۴

۲۴th century -- Qur'an -- Shiite hermeneutics

شناسه افزوده: فاطمی اعلا، علی، ۱۳۶۹-، گردآورنده

رده بندی کنگره: BP۱۰۴/م۲۷

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۹۷۱۲۹۲۶

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

ketabejamkaran.ir

دفتر مرکزی پژوهش و نشر: قم، خیابان شهید فاطمی، کوچه ۲۸، پلاک ۴، انتشارات کتاب جمران، تلفن تماس: ۳۷۱۵۶۶۴۴۳، کدپستی: ۰۵۳۷۷۲۲۲۱۲

ketabejamkaran
t.me/ketabejamkaran

فهرست

۱۱	مقدمه اثر.....
۱۷	مقدمه استاد.....
۲۱	درس اول: خُلُق عظیم نبوی.....
۲۲	درآمد.....
۲۲	نکات و لطایف.....
۲۹	درس دوم: رحمة للعالمین.....
۲۹	درآمد.....
۳۰	بخش اول: خاتمیت و جهان شمولی رسالت پیامبر اعظم ﷺ.....
۳۶	بخش دوم: رحمت و اسعه نبوی.....
۴۰	مقایسه «رحمت و اسعه نبوی» با «اکسیر شفا بخش قرآن».....
۴۴	بررسی یک شبهه.....
۴۷	درس سوم: پیغمبر اُمّی.....
۴۷	درآمد.....

- ۴۸..... نکات و لطایف.....
- ۵۴..... بررسی تفصیلی معنای اُمّی بودن پیامبر اکرم ﷺ.....
- ۵۵..... فراز اول.....
- ۵۶..... فراز دوم.....
- ۵۶..... فراز سوم.....
- ۵۸..... فراز چهارم.....
- ۵۹..... فراز پنجم.....
- ۶۰..... بررسی مأموریت‌های مطرح‌شده در آیه ۲ سوره جمعه.....
- ۶۰..... مأموریت اول: تلاوت.....
- ۶۱..... مأموریت دوم: تزکیه.....
- ۶۳..... مأموریت سوم: تعلیم.....
- ۶۵..... تزکیه مقدم است یا تعلیم!؟.....
- ۶۷..... مراتب تعالیم نبوی.....
- ۶۷..... الف. تعالیم عملی.....
- ۶۸..... ب. تعالیم علمی.....
- ۷۲..... تعلیم کتاب.....
- ۷۳..... تعلیم حکمت.....
- ۷۵..... جمع‌بندی.....
- ۷۷..... درس چهارم: تهجد در سیره نبوی.....
- ۷۸..... درآمد.....

۷۹.....تخاطب الهی با پیامبر اعظم ﷺ

۸۰.....نکات و لطایف «يَا أَيُّهَا الْمَرْمَلُ» و «يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ»

۸۳.....قیام شبانه (آیات ۲ و ۳ سوره مزمل)

۸۵.....برکات و فضایل سحر

۹۰.....ترتیل قرآن (آیه ۴ سوره مزمل)

۹۴.....قول ثقیل (آیه ۵ سوره مزمل)

۹۶.....الف. مسئولیت سنگین هدایت بشر

۹۷.....ب. حقیقت قرآن

۹۸.....ج. گفت و گو نبی و اولیای با خداوند

۱۰۰.....د. جهاد

۱۰۰.....ه. وزر

۱۰۱.....ناشئه لیل (آیه ۶ سوره مزمل)

۱۰۳.....الف. «أَشَدُّ وَظَنًا»

۱۰۴.....ب. «أَقْوَمُ قِيَالًا»

۱۰۶.....سبح طویل (آیه ۷ سوره مزمل)

۱۱۱.....درس پنجم: بررسی برخی اوامر الهی بر پیغمبر (۱)

۱۱۲.....دستور ذکر لسانی: «وَأَذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ» (آیه ۸ سوره مزمل)

۱۱۷.....دستور انقطاع الی الله: «وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا» (آیه ۸ سوره مزمل)

۱۱۸.....دفع اشکال مقدر

۱۱۹.....تمامی عالم، جلوه ربوبیت الهی: «رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ» (آیه ۹ سوره مزمل)

- دستور توکل: ﴿فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا﴾ (آیه ۹ سوره مزمل)..... ۱۲۰
- درس ششم: بررسی برخی اوامر الهی بر پیغمبر (۲)..... ۱۲۳
- درآمد..... ۱۲۴
- دستور قیام لله (آیه ۲ سوره مدثر)..... ۱۲۵
- سنگر تکبیر حق تعالی (آیه ۳ سوره مدثر)..... ۱۲۷
- الف. تکبیر تکبیر..... ۱۲۹
- ب. تکبیر عقلی..... ۱۳۰
- ج. تکبیر فقهی..... ۱۳۰
- سنگر طهارت نفس (آیه ۱ سوره مدثر)..... ۱۳۳
- سنگر پرهیز از پلیدی‌ها (آیه ۱ سوره مدثر)..... ۱۴۱
- سنگر اخلاص (آیه ۶ سوره مدثر)..... ۱۴۳
- تفاوت میان «استکثار»، «استقلال» و «استصغار»..... ۱۴۵
- الف. استکثار..... ۱۴۵
- ب. استصغار..... ۱۴۸
- ج. استقلال..... ۱۴۸
- سنگر صبر (آیه ۷ سوره مدثر/ آیه ۱۰ سوره مزمل)..... ۱۵۲
- جهت صبر..... ۱۵۶
- ارزش‌های اخلاقی؛ جلوه‌های صبر..... ۱۵۹
- کظم غیظ..... ۱۵۹
- عفت..... ۱۶۰

www.ketab.ir

۱۶۰	.....	قناعت
۱۶۰	.....	زهد
۱۶۱	.....	طاعت
۱۶۱	.....	شجاعت
۱۶۲	.....	بی تابی و بی قراری نکردن
۱۶۳	.....	دستور هجر جمیل (آیه ۱۰ سوره مزمل)
۱۶۴	.....	دستور عدم فراغت از مسئولیت (آیات ۷ و ۸ سوره انشراح)
۱۷۱	.....	درس هفتم: نمونه‌هایی از مهت‌های الهی بر پیغمبر (۱)
۱۷۲	.....	درآمد
۱۷۴	.....	نعمت عدم رویگردانی خداوند از پیغمبر (آیه ۳ سوره ضحی)
۱۷۴	.....	مقدمه نعمت عدم رویگردانی
۱۷۴	.....	نکات و لطایف قسم به ضحی (آیه ۱ سوره ضحی)
۱۷۵	.....	نکات و لطایف قسم به آرامش شب (آیه ۲ سوره ضحی)
۱۷۷	.....	نکات و لطایف «مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ»
۱۷۹	.....	نعمت شفاعت کبرا (آیه ۵ سوره ضحی)
۱۷۹	.....	الف. تفخیم مقام اخروی پیامبر (آیه ۴ سوره ضحی)
۱۸۲	.....	ب. جلوه‌هایی از رحمت و اسعه الهی
۱۸۴	.....	ج. نکات و لطایف «وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ»
۱۸۷	.....	مقدمه آیات امتنان ویژه الهی
۱۸۷	.....	۱. مقدمه اول

۱۸۹	۲. مقدمه دوم
۱۸۹	۳. مقدمه سوم
۱۸۹	نعمت سرپرست (آیه ۶ سوره ضحی)
۱۹۱	نعمت هدایت (آیه ۷ سوره ضحی)
۱۹۴	نعمت توانگری و بی نیازی (آیه ۸ سوره ضحی)
۱۹۹	درس هشتم: نمونه‌هایی از منت‌های الهی بر پیغمبر (۲)
۲۰۰	درآمد
۲۰۰	نعمت «شرح صدق» و «سعه وجودی» (آیه ۱ سوره انشراح)
۲۰۴	بزرگ‌ترین معجزه رسول الله ﷺ
۲۰۶	الف. تلقی وحی
۲۰۸	ب. حفظ اسرار
۲۱۰	ج. تحمل معاندان
۲۱۳	نتیجه‌گیری
۲۱۳	نعمت فرو نهادن بار (وضع وُزُر) (آیات ۲ و ۳ سوره انشراح)
۲۱۴	نعمت «رفعت ذکر» نبوی (آیه ۴ سوره انشراح)
۲۱۹	نعمت گشایش و فراخنا (آیات ۵ و ۶ سوره انشراح)
۲۲۳	کتابنامه

مقدمه اثر

براساس کریمه **الَّذِي كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ**، قول و فعل نبی مکرم اسلام ﷺ در عقاید، احکام، عرفان، حقوق، فضایل و عبودیت تامه، برای آحاد بشر اسوه و الگویی بی بدیل است و آنکه نخستین گام در تبعیت از هر اسوه و مقتدا آن است که وجوه مختلف شخصیتی آن «الکون» برای انسان آشکار و روشن شود تا هرچه بیشتر بتواند خود را به آن الگو نزدیک سازد و جامع کامل از او پیروی کند، کتاب حاضر درصدد شناساندن مقامات اخلاقی و عرفانی این شخصیت بی همتای عالم خلقت است، تا جرعه ای - ولو ناچیز - از اقیانوس بی پایان فضایل و خصایص ایشان را با اتکا بر کلام وحی به تصویر کشد؛ و تشقی قلوب مشتاقان و مرهم زخم فراقی محبان را فراهم آورد.

علاج دردمشتاقان، طیب عام نشناسد مگر لیلی کند درمان غم مجنون شیدا را
گفتنی است کتاب حاضر از سری کتاب های مجموعه آثار تفسیری استاد ارجمند،
حجت الاسلام والمسلمین شیخ کاظم صدیقی با عنوان «بینات» است. ان شاء الله این

مجموعه تفسیری، براساس طبقه‌بندی موضوعی ذیل^۱ در دسترس علاقه‌مندان قرار خواهد گرفت و کتاب پیش‌رو، نخستین مجلد^۲ از مجموعه سه‌جلدی سیمای رسول خدا ﷺ در آئینه وحی (۱/۱/۲) است.

نمودار تقسیم‌بندی موضوعی آثار تفسیری معظم‌له
تفسیر (۱):

تفسیر موضوعی (۱/۱)

معاد در قرآن (۱/۱/۱)

نبوت در قرآن (۱/۱/۲)

اخلاق در قرآن (۱/۱/۳)

تفسیر سوره حمد (۱/۱/۴)

آیات الأحکام (۱/۱/۵)

تفسیر ترتیبی (۱/۲)

مجموعه حاضر، مکتوب و ویرایش شده سومین سیمای رسول خدا ﷺ در آئینه وحی، سلسله‌جلسات دروس تفسیر موضوعی معظم‌له است که به‌طور متناوب عصرهای شنبه، در مسجد امام رضا علیه السلام در جوار حوزه علمیه امام خمینی رحمته‌الله تهران برگزار می‌گردد و جمعی از طلاب فاضل در آن شرکت می‌کنند. این مجموعه در قالبی منسجم، هماهنگ و مدوّن، از متن سخنان استاد تهیه و تنظیم شده است.^۳

---

۱. در این مجموعه برای هر موضوع، ریزموضوع و عنوان کتاب، شماره‌ای اختصاص یافته است که جایگاه اثر را در میان کل آثار نمایان می‌سازد.

۲. این مجلد حاوی ۲۱ جلسه از سلسله‌دروس تفسیری معظم‌له خواهد بود.

۳. این سلسله‌جلسات درحقیقت خارج تفسیر معظم‌له محسوب می‌شوند که سری اول آن با بحث «معادشناسی» از مورخه ۱۳۹۳/۶/۲۹ آغاز گشت و ۲۱ جلسه به‌طول انجامید. در سری دوم به مباحث «اخلاق در قرآن» حد فاصل ۱۳۹۴/۶/۲۱ تا ۱۳۹۸/۸/۲۶ پرداخته شد و سری سوم آن نیز با موضوع

منهج جلسات خارج تفسیر معظم‌له بدین نحو است که ابتدا حضرت استاد مطالب خود را ذیل آیه مورد بحث مطرح می‌کنند و پس از آن، طلاب فاضل حاضر در جلسه، تحقیقات و استنباطات خویش را - براساس شیوه‌ای که در ادامه توضیح داده شده است - بازگو می‌کنند و جناب استاد برگفته دوستان تقریظ یا تنقید خود را ایراد می‌فرمایند.^۱

تقاضای حضرت استاد از طلاب معزز همواره چنین بوده است که در گام نخست، به آیات مورد بحث، نظری فطری بیندازند و با تدبیر، تفکر و تعمق در مفاهیم آیه، به «استنباط اولیه» دست یابند. آن‌گاه در گام دوم، به سه تفسیر المیزان، مجمع البیان و روح المعانی آلوسی (اهل سنت) رجوع کنند و وجوهی را که این سه تفسیر مطرح کرده‌اند، با استنباط اولیه خود مطابقت دهند، آن‌گاه با جمع‌بندی نهایی مباحث، محصولی درخور برای ارائه در جلسه فراهم آورند.

نکته دیگر آنکه برخی از عزیزانی که در این جلسات شرکت مستمر داشته و دارند، به دفعات مورد تمجید و تحسین معظم‌له قرار گرفته‌اند؛ تا آنجا که حضرت استاد ایشان را «دوستان قرآنی»، و دارای «ذوق سلیم» و «فکر مستقیم» خطاب نمودند و افزودند: من از شما برادران عزیزم که در این مدت با یکدیگر در کنار این سفره نشستیم، حظ بسیار می‌برم، و واقعاً استعداد و آینده‌ای [روشن در شما] می‌بینم و خیلی امید است که ان‌شاء الله شکوفا شوید و برای قرآن کریم ناصر

۱ «سیمای رسول خدا ﷺ در آئینه وحی» از مورخه ۱۳۹۸/۹/۲ آغاز شد و در تاریخ ۱۴۰۲/۲/۹ به اتمام رسید و تا چند جلسه دیگر ادامه خواهد داشت.

۱. با توجه به نوع بیانات و کیفیت ضبط جلسات، اکثر این تقریظ‌ها در آرشیو صوتی جلسات تفسیر موجود نیستند، اما کوشیده شد موارد در دسترس، در خلال مباحث مربوط گنجانده شود.

۲. از آن میان می‌توان به حجج اسلام ابراهیم رضا زاده، ناصر سلطانی، علی قورچیان، محمد دهقانی، حمید وحیدی و سید حجت حسینی اشاره کرد.

خوبی باشید.^۱ إن شاء الله خداوند به برکت شما، هم توفیق شکر شما عزیزان را به ما عنایت کند، و هم ما را در زمره مروجان دین و مفسران قرآن کریم محسوب بدارد. وصال شما برای بنده بسیار گواراست و خدا را شاکر هستیم که بهانه انس و ألفت ما با یکدیگر حبّ فی الله، بغض فی الله، قرآن کریم و معارف اهل بیت علیهم السلام می باشد: ﴿هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي﴾^۲

از این رو، سطح مباحثات قرآنی دوستان، وزین و دارای اعتبار است.

امتیاز منحصر به فرد این اثر آن است که در سلسله مباحث کتاب حاضر، عالم متفکر، اسلام شناس مهذب و استاد اخلاق نامی، جناب شیخ کاظم صدیقی - دامت برکاته - با ژرف اندیشی خویش، گوهرهای نایاب و دُرر گران بهایی از اقیانوس بیکران قرآن و روایات صید نموده، به فرهیختگان تشنه معارف الهی عرضه می دارد که در نوع خود، تفسیری بدیع و خلاقانه را آورده است؛ به ویژه آنکه ایشان محضر اعظامی چون علامه طباطبائی، علامه مصباح زنجانی و علامه مطهری را درک کرده است و بر مناہج تفسیری اشراف دارد.

در آماده سازی آنچه پیش رو دارید، به نکات ذیل توجه شده است:

۱. از آنجاکه مطالب این کتاب از دروس خارج تفسیر معظمّه برگرفته شده و مخاطب جلسات ایشان، طلاب سطوح عالیّه حوزوی بوده اند، در پاره ای از موارد سطح بیانات، تخصصی و علمی است؛ با این حال عمده مطالب کتاب برای عموم قابل استفاده خواهد بود.

۱. ر.ک: صوت جلسه «اخلاق در قرآن»، جلسه ۱۴۸، ایراد شده در تاریخ ۲۵ دی ۱۴۰۰.

۲. «این از فضل پروردگار من است» (نمل (۲۷): ۴۰).

۳. ر.ک: صوت جلسه «اخلاق در قرآن»، جلسه ۱۵۲، ایراد شده در تاریخ ۲۴ اردیبهشت ۱۴۰۱.

۲. در پیاده‌سازی صوت جلسات کوشیده شده تا حد امکان، اصالت کلام در تبدیل گفتار به نوشتار حفظ شود و برای دستیابی به این مهم، گاه تا چندین مرتبه متن پیاده‌شده با صوت تطبیق داده شده است تا برگردان صوت به متن، انتخاب جمله‌بندی‌ها و معنای مدنظر استاد تغییر نکند و رعایت کامل امانت‌داری صورت پذیرد.

۳. در پاره‌ای از موارد برای انتقال مناسب لحن و مراد حضرت استاد، مطالبی را در گروه به متن اصلی افزوده‌ایم تا بار معنایی موجود در لحن ایشان، حتی المقدور به درستی به مخاطب انتقال یابد.

۴. به فراخور حال، فعلی به جمله افزوده یا از آن کاسته شده است، و عبارات به صورت جمله‌بندی صحیح فارسی بازنویسی شده‌اند.

۵. مباحث پراکنده ذیل آنکه طی چندین جلسه مختلف ایراد شده بود، با دقت فراوان و سعی بلیغ، تجمیع و تلفیق گشتند؛ بدین نحو که مطالب حشو و تکراری کنار گذاشته شد، و مباحث و نکات جدید در کنار یکدیگر، ذیل هر آیه قرار داده شدند تا بحثی منسجم و پرمطلب شکل گیرد.

۶. گاه برخی مباحث استاد که با روند متن اصلی ناسازگار می‌نمود، در پاورقی با عنوان «بیان استاد» درج شده است، و به منظور مراعات مفاد امانت‌داری، از حذف آن خودداری گردید، تا مخاطب از تمام بیانات معظم‌له بهره‌مند گردد.

۷. به علاوه با آنکه احتمال سبق لسان، نقل به مضمون، فراموشی، جابه‌جایی الفاظ و عبارات قرآنی و روایی در کلام سخنران امری بدیهی و شایع تلقی می‌گردد، اما در مواردی که مطالب مطروحه در قیاس با مآخذ روایات تفاوت می‌نمودند، در متن اصلی تصحیح یا تکمیل نگشته و به همان صورت در متن آورده شدند، و نتایج تحقیقات در پاورقی انعکاس داده شد؛ چه آنکه منابع

مطالعاتی حضرت استاد گسترده است و به منابع خطی نیز دسترسی دارند و از این رو ممکن است دلیل عدم تطابق، قصور در فحص بوده باشد.

۸. در موارد معدودی که مآخذ روایات یافت نشدند، مطالب بدون ذکر منبع در متن کتاب آورده شده است.

۹. در مواردی که جملات معترضه طولانی در بیانات استاد وجود داشت، به شکلی که در دل مطلب سابق، مطلبی جدید عنوان شده بود، مطالب از یکدیگر تفکیک، و مباحث معترضه از لابه‌لای متن بیرون کشیده شدند، و به صورت مستقل قبل یا بعد از مطلب اول قرار گرفتند.

خداوند متّان را بر این توفیق شاکریم و از او توفیق در مسیر بندگی و خدمت خالصانه به اسلام و نظام اسلامی را خواستاریم. امید است این تلاش ناچیز موردپسند رسول گران‌قدر اسلام ﷺ و قبول حضرت صاحب‌الامر عَلَيْهِ السَّلَامُ قرار گیرد.

وهو حسبنا ونعم الوکیل

۱۰ اسفند ۱۴۰۰ هجری قمری

مصادف با عید مبعث رسول اکرم ﷺ

علی فاطمی اعلا

مقدمه استاد^۱

توجه به شخصیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و کسب معرفت از ساحت مقدس ایشان، به جهات مختلفی در شمار تکالیف دینی قرار دارد؛ از جمله آنکه چون تقلید در اصول دین جایز نیست^۲ و باید هر شخص به نحو انفرادی در اصول به یقین برسد، براین اساس، توجه به شخصیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ازدیاد معرفت در باره ایشان، جزء واجبات دینی (اصل نبوت) شمرده می‌شود. از سوی دیگر، شناخت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از شئون خداشناسی نیز به شمار می‌رود؛ چراکه یکی از جلوه‌های ربوبیت و حکمت خداوند متعال، ارسال پیامبران است و ربوبیت و حکمت الهی بدون ارسال پیامبران، کامل نخواهد بود. پس در بُعد توحیدی نیز شناخت شخصیت ایشان واجب است.

---

۱. رک: صوت جلسه «اخلاق در قرآن»، جلسه ۹۳، ایرادشده در تاریخ ۲۳ آذر ۱۳۹۸ و جلسه ۱۵۲، ایرادشده در تاریخ ۲۴ اردیبهشت ۱۴۰۱.

۲. به باورهای بنیادین دین اسلام «اصول دین» می‌گویند که اعتقاد به آن‌ها شرط مسلمان بودن است. اصول دین در مقابل «فروع دین» قرار دارد که شامل احکام عملی می‌شود. در دین اسلام سه اصل توحید، نبوت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و معاد، مورد توافق جمیع مذاهب و فرق است و اصول مذهب شیعه علاوه بر اصول سه‌گانه فوق، امامت و عدل را نیز شامل می‌شود. از آنجاکه این اصول در حوزه عقاید انسان قرار دارند، قابل تقلید نیستند و باید فرد شخصاً به استنباط و نظر نهایی درخصوص آن‌ها دست یابد.

وجه دیگر این است که خداوند متعال جبلت مؤمنان را با پیامبر اکرم ﷺ عجین و همراه کرده است و ما معتقدیم اساس وجودمان، سرریز وجود ایشان و امامان معصوم ﷺ است: «شَبِعْتُنَا خُلُقُوا مِنْ فَاضِلِ طَبِئَتِنَا»^۱. بنابراین، شناختن پیامبر مکرم اسلام ﷺ نوعی «خودشناسی» است.

از سوی دیگر، اقتضای این کشش وجودی آن است که افزون بر بُعد فکری و عقلی، انسان علت دوست داشتن فردی را که مجذوب او شده است، بشناسد. به بیان دیگر، به دست آوردن حکمت گرایشی که انسان به پدر، مادر یا فرزند خویش دارد، بهره‌های آن گرایش را تکمیل می‌کند؛ در نتیجه، اقتضای خودآگاهی و خودشناسی آن است که این حقیقت نهفته در وجودمان را بشناسیم و شناخت این گرایش‌ها، شناخت منشائی است که این گرایش‌ها از آن متبلور شده است.

وجه بعدی این است که میں بر «الجمال»، جزء گرایش‌های فطری و عمیق انسان است و از همین رو، برای رسیدن به کمال باید که ما را پیدا کنیم تا خود را با او تطبیق دهیم. بر همین اساس خداوند متعال می‌فرماید: «لَمَّا خَلَقْنَاكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ»^۲؛ یعنی خداوند متعال ما را مأمور کرده است تا اسوه خویش را بشناسیم و به او تأسی کنیم.^۳ به دیگر سخن، وجود نازنین پیامبر خدا ﷺ در تمام خوبی‌ها معیار، معدن، چشمه و اسوه هستند، و هنگامی که خداوند سبحان فردی را در مقام «الگو» به جامعه بشری معرفی می‌کند، به یقین آن شخص فاقد نقصان است؛ چراکه اگر در الگوی اصلی نقصی وجود داشته باشد، تمامی افرادی نیز که از الگو پیروی نموده‌اند، دچار آن نقصان خواهند شد. برای نمونه، اگر الگوی خیاطی ناقص باشد،

۱. دیلمی، *إرشاد القلوب*، ج ۲، ص ۴۲۳؛ علامه مجلسی، *بحار الأنوار*، ج ۵۳، ص ۳۰۲.

۲. «مَسْلَمًا لِأَنَّ شِمَاكَ فِي رِجَالِ رَسُولِ اللَّهِ سَمُوهُنَّ نَبِيًّا وَمِنْهُنَّ نَبِيٌّ» (احزاب (۳۳): ۲۱).

۳. بیان استاد: این آیه جزء آیاتی است که لطایف بسیاری دارد.

تمام لباس‌هایی که خیاط می‌دوزد، خراب خواهند شد؛ در نتیجه، لازمه الگو بودن آن است که الگو، کامل و جامع باشد.

نکته دیگر آن است که دریای بیکرانِ شخصیتِ اعظم پیامبر اسلام ﷺ با کیلِ ذهنی ما قابلِ کیل کردن نیست؛ چراکه ما مُحاط هستیم و نمی‌توانیم بر وجود محیط حضرت - که اعظم از همه کائنات هستند - احاطه یابیم و ایشان را با ذهن کوچک خود دآوری کنیم. در مقابل، توصیفاتی که ذات ربوبی از مقرب‌ترین بنده خویش به عمل آورده، حقایق محض‌اند و ما را در ادراک وجود بی‌بدیل حضرت یاری می‌رسانند؛ چراکه هیچ‌کس به اندازه خداوند متعال شخصیت پیامبر اکرم ﷺ را نمی‌شناسد. از همین رو، هنگامی که خداوند درباره ایشان نکته‌ای می‌فرماید، بیان حقیقت است: **«أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ»**!

یک دهان خواهم به پهنای فکر تو بگویم وصف آن رشک مَلک

از جمله نکاتی که خداوند سبحان در وصف ایشان فرموده است، آیه شریفه **«وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ»** است.^۱ برای درک مفاهیم بلند این آیه، لازم است سایر آیات مرتبط با «شخص» یا «شخصیت» رسول گران‌قدر اسلام ﷺ را نیز بررسی کنیم. از این رو، شایسته است در جلسات آتی، ان شاء الله تعالی چهره زیبای اشرف خلائق را در آینه وحی الهی به تماشا بنشینیم تا هم ایشان را بهتر بشناسیم، هم محبت خودمان را بازیابی و بازشناسایی کنیم، و هم بتوانیم به امید خدای متعال رسول گران‌قدر اسلام ﷺ را مقتدا، اُسوه و الگو خویش قرار داده، خود را با این وجود نازنین تطبیق دهیم و این مطالب در بینش، گرایش و احساس مسئولیت‌مان مؤثر واقع شود.

۱. «آیا آن کسی که موجودات را آفریده، از حال آن‌ها آگاه نیست؟» (مُلک (۶۷): ۱۴).

۲. بیان استاد: خداوند سبحان با بیان خُلُقِ عَظِيمِ، در واقع دلیل مقتدا و الگو بودن حضرت را تبیین و معرفی کرده است.